

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Гринюк О.С.,

*науковий співробітник відділу інтеграції змісту загальної середньої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,*

ІНТЕГРАЦІЯ БІОЛОГІЇ І ЕКОЛОГІЇ З ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИМИ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИМИ ПРЕДМЕТАМИ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Сучасний екологічний стан довкілля в Україні викликає необхідність радикальних змін й переосмислення змісту та організації екологічної освіти.

Домінуючим напрямком екологічної освіти в світлі освітніх реформ є формування екологічної грамотності учнів, яка формується на основі екологічної культури і є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку. Адже молодь вступає в життя в епоху не тільки бурхливого розвитку науки і техніки, а й негативних наслідків науково-технічної революції та демографічного вибуху [1]. Тому екологічна грамотність є одним із напрямків виховної роботи, що сприяє громадському усвідомленню екологічних проблем сучасності, їх наслідків, шляхів вирішення та запобігання виникненню нових.

«Гадаємо, – писав В. Сухомлинський, – що школа майбутнього повинна найповніше використовувати для гармонійного розвитку людини все, що дає природа і що зможе зробити людина для того, щоб природа служила їй. Уже через це ми повинні берегти і поповнювати природні багатства, які маємо».

Важливо виховати особистість, здатну бачити, відчувати і передбачати стан довкілля, вміння зберегти і відновити його, розуміти місце людини в ньому. Формування екологічної компетентності має бути безперервним процесом, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. Проте її центральною ланкою є школа, оскільки саме за шкільних років формування особистості відбувається найінтенсивніше, тому екологічна освіта є творчим процесом, пов'язаним з розвитком, самоутвердженням і самовираженням особистості. Проблема підвищення екологічної грамотності, творчої активності учнів та підготовки їх до самостійного здобуття знань і творчої діяльності не можна повністю розв'язати без установалення цілісної природничо-наукової картини світу.

Під НКС учні мають розуміти систему знань, яка досягається в процесі інтеграції змісту природничо-математичних та літературознавчих предметів на основі загальних закономірностей природи, закономірностей екології, розвитку літературного процесу [3, с. 10].

Екологічна грамотність повинна допомагати виробити екологічний стиль мислення, екологічну культуру підростаючого покоління, що є проявом їх екологічної компетентності. В Державному стандарті (2011) знаходимо визначення: «компетентність – набута у процесі навчання інтегрована здатність учня...» [2, с. 4].

Вихованню та підвищенню рівня екологічної грамотності учнів сприяє проведення інтегрованих уроків біології і екології з природничо-математичними та літературознавчими дисциплінами. Дана форма проведення уроку виникла у зв'язку з перебудовою нашого мислення від нескінченного розчленування об'єктів і явищ до розгляду їх у цілісності і єдності, у всіх діях і проявах. Такі уроки цікаві різноманітними підходами, інтерактивними технологіями, порівняннями, практичною спрямованістю навчання на формування в учнів екологічного мислення. У наш час використання інтерактивних технологій в навчальному процесі відкриває перспективи його якісного вдосконалення, тому що даний вид навчання є діалоговим, у ході якого здійснюється творча взаємодія вчителя і учня.

Організація навчально-виховного процесу на засадах інтегрованого навчання із залученням усіх його учасників забезпечує можливість: змістовного наповнення вище зазначених предметів завданнями екологічного виховання з урахуванням вікових особливостей учнів; під час формування фундаментальних природничо-математичних і літературних знань учнів, озброєння їх навичками економного, бережливого використання природних ресурсів, формування активної, гуманної позиції у ставленні до природи на засадах основних принципів виховання: принципу національної спрямованості (формування національної самосвідомості, виховання любові до рідного краю), культуровідповідності

(перетворення змісту досвіду людства на систему відкритих проблем), цілісності (гармонійний та всебічний розвиток особистості, формування в неї цілісної природничо-наукової картини світу), акмеологічного принципу (засвоєння загальнолюдських і національних цінностей, вироблення стратегій життя, рух до здійснення нових соціально значущих задумів, уміння долати труднощі, прогнозувати наслідки, свідомо приймати рішення), суб'єкт-суб'єктної взаємодії (емпатія, схильність до творчості, педагогічна рефлексія), особистісної орієнтації (культивація почуття самоцінності та впевненості, вироблення оптимістичної стратегії розвитку вихованця, розвиток світогляду, самосвідомості, емоційної сприйнятливості, формування базових якостей особистості).

Наприклад, на інтегрованих уроках біології і екології з хімією в учнів ефективніше формуються специфічні навички поведінки з речовинами, уміння грамотно застосовувати знання з хімії в спілкуванні з природою, школярі краще усвідомлюють зростаючу роль хімії у розв'язанні глобальних проблем людства, в тому числі й захисті довкілля від забруднення промисловими і побутовими відходами, що безпосередньо сприяє вихованню їх екологічної культури. Під час інтегрованих уроків учні отримують корисні й цікаві знання про хімічні процеси, що відбуваються в оточуючому їх середовищі, як вони впливають на хімічний склад води, ґрунтів, повітря та на здоров'я людини в цілому.

Отже, екологічна освіта і виховання невіддільні, в результаті чого формується особистість школяра, його світогляд. У розв'язанні цих проблем пріоритет належить інтегрованим урокам, оскільки вони мають більше переваг порівняно зі звичайним уроком та набагато повніше враховують знання й інтереси школярів, їхні пізнавальні й інтелектуальні можливості, дають змогу застосовувати здобуті знання з суміжних дисциплін, сприяють встановленню цілісної природничо-наукової картини світу на основі міжпредметних зв'язків і відкривають шляхи для розв'язання проблеми підвищення якості освіти та рівня екологічної грамотності учнів.

Екологічна грамотність підрастаючого покоління сьогодні стала нагальною потребою суспільства. Причини та наслідки негативних екологічних ситуацій, можливість і необхідність подолання екологічної кризи – ці питання є обов'язковою складовою шкільної екологічної освіти. Екологічні проблеми сучасності вимагають від Нової української школи приділяти більше уваги формуванню екологічної компетентності та розумінню оточуючого світу і себе.

Література:

1. Голуб Г.М. Пректні технології у формуванні екологічної грамотності учнів. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://golubteacher.pp.ua/osobistij-kabinet/prektni-tehnologiyi-u-formuvanni-ekologichnoyi-gramotnosti-uchniv-2.html>

2. Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України 2012 – №4-5, лютий. С. 3-56.

3. Технології інтеграції змісту освіти : зб. наук. пр. Всеукраїнського круглого столу «Інтеграція змісту освіти в профільній школі», 17 квітня 2019 р., Полтава / [головн. ред. В. Р. Ільченко]. Вип. 11. Полтава : ТОВ «АСМІ», 2019. 184с. [Електронний ресурс] / Режим доступу:http://poippo.pl.ua/images/FILES/nml/drukov_produk_POIPPOPDF/2019/zbirnyk_nauk_prats_tech_integ_zm_osv_Vyp11_2019.pdf.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Штойко П.І.,

д-р геогр. н., професор кафедри туризму

Львівського державного університету фізичної культури ім. І. Боберського

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ГЕОГРАФІЇ

В науці, де йдеться про знання, що піддається перевірці, і де надійна лише раціональна аргументація, відбувається процес формування комплексних, міждисциплінарних проблем та напрямів дослідження.